

A mezei munkásság

*Részlet az író most megjelent „VIHARSAROK” című szociográfiai művéből, melyben a tiszántúli magyar földmunkásság életének megkapó képét adja.
(Budapest, 1937. Athenaeum kiadás.)*

Ez a hatalmas tömeg két nagy csoportra osztható. Az egyik, mint uradalmi cseléd, teljesen földesurának jogára alatt él. Oda van kötve egy majorsághoz, annak gazdasági és társadalmi helyzetéhez, s ha e viszonyt megszakítja, földönfutó lesz belőle. A másik csoport szabad munkavállaló, azonban munkája ma már csak hatósági intézkedések segítségével biztosítható. Nyáron azért jut keresethez, mert az aratógépek használatát betiltották, s így a nagybirtok kénytelen kézi munkaerőket alkalmazni. Télen pedig az inségmunka védi meg az éhenhalástól. Az év legnagyobb részét legiobb akarat mellett is munka nélkül tölti. Valamikor a mezei munkás arisztokráciáját a tulajdonképeni földmunkások, a kubikusok alkották. Nomád életet éltek, az egész országot bejárták és sokan Európa legkülönbözőbb tájaira is eljutottak. Keresetük messze meghaladta a mezei munkásokét, jól táplálkoztak s biológiai értelemben is népünk legjavához tartoztak. Ma őket is elsősorban az inségmunkaszerű közmunkák óvják meg a pusztulástól.

A magyar mezei munkásság sorskérdése 1848-ban gyúlt ki veszedelmes erővel. Azóta tömérdek küzdelem, szervezkedési kísérlet és lázadás jelezte, hogy ez a megoldatlan kérdés fekélyé súlyosodott. Nemcsak földhöz való juttatásuk kérdését hagyták megoldatlanul, hanem még házhelyhez sem jutott valamennyi.

Lelkiakat szerint ismét két csoportra oszthatjuk a magyar mezei munkásságot. Egyik fele inkább béresnek áll be, vagy summásnak szerződik, tehát egész idejét vagy idejének jelentékeny részét leköti igen mérsékelt díjazott állandó munka fejében. Másik fele kisbérletbe fog s ha ez nem sikerül, a munkáspiacon igyekszik szabad megegyezés alapján esetről-esetre munkához jutni. Ezek a szabadabb, függetlenebb lelkű s éppen ezért még a béreseknél is nyomorultabb sorsban élő emberek.

A mezei munkás ma áru, mint a búza, a tojás, a marha vagy a baromfi. A parasztvárosban nemcsak állat-, gyümölcs-, csirke- és zöldségpiac van, hanem emberpiac is. Nemcsak lókupecsek s marhakupecsek kúfárkodnak, hanem »embörkupecsek« is. A mezei munkás sorsát is a kereslet-kinálat törvényei döntik el, azzal a megszorítással, hogy a kereslet sohasem akkora, mint pl. a lóé s a vágómarháé az olasz-abesszín háború idején, a kínálat pedig mindig nagyobb, mint a kereslet. Tehát az ember, mint árucikk, a »szabadverseny« előnyeit semmiképpen sem élvezheti. A földmunkás, hacsak állandó munkahelye nincsen (s ez a legritkább eset a mi tájunkon) vagy kisbérletet nem kap (ez még ritkább),

idejének legnagyobb részét az emberpiacon tölti. Ötös-tizes csoportokban ácsorognak a toprongyos, fáradt, többnyire egészen elfásult arcú alakok. Csöndesen beszélgetnek, de inkább hallgatnak. Alig különböznek az állatpiacon álldogáló állatoktól, az utóbbiak azonban rendszerint jobban tápláltak s több vegetatív örömet fejeznek ki, mint az emberpiac »lelkes« árucikkei. A lélek ezeken az arcokon legfeljebb gond, düh és keserűség alakjában jelentkezik. (Érthető tehát, hogy korunk a lélek gondozására annyira munkát és költséget fordít.) A gazda, mikor munkást fogad, éppen úgy válogat köztük, mint az állatok között. Megnézi erejét, szemügyre veszi korát, kikérdezi családi viszonyait. Azután megkezdődik az alku. Az állat e téren is szerencsésebb. Ha az alku nem sikerül, régi gazdája ismét vet szénát vagy répát a vályúba. Az ember azonban, mint a teremtés koronája s felszabadult, emberi jogokkal rendelkező magyar, maga alkuszik. S ha az alku nem sikerül, mehet koldulni vagy éhezni.

*
* *

1848-tól a magyar mezei munkásság politikai életünk legnyugtalanabb s legszámottevőbb feszítőerői közé tartozott. Az elnyomott, de komoly életigényekkel felruházott s állandóan politikai-társadalmi harcokra kész osztály szellemileg sokkal jobban fejlődött, sokkal szélesebb látókörben szemlélte az életet, mint a módos gazdaréteg. A »földmunkás« otthonok és szervezetek a magyar nép politikai iskolái voltak, megmutatták a munkásságnak a nagy gazdasági és történelmi összefüggéseket. A kisgazdák általában aprólékos, torz, helyi agrárprogram alapján állottak mindig, a mezei munkás azonban korán megtanulta a szociológiai gondolkodás elemeit. A világháború előtt az volt a magyar mezei munkásság tragikuma, hogy megfelelő szellemi gárda nem állott az élére. A világháború után s 1930 körül egészen rendkívüli erővel kialakult ez a vezető csoport, addigra azonban a mezei munkásságot teljesen kiszorították a politikai életből. Különböző módszerekkel egészen jelentékeny rétegek választói jogát vonják meg. Otthonaikat többnyire légből kapott ürügyekkel bezárják, tagjaikat zaklatják. Új otthonok, új munkásszervezetek megalakulását minden elképzelhető erővel megakadályozzák. Munkaközvetítő irodák megnyitását nem engedélyezik. A munkásság kollektív fellépéséről, érdekvépviseletéről szó sem lehet. Az elnyomott osztály legjobbjai a nyomás következtében egyre szilárdabb s tisztább emberek lesznek. A nagy tömegek azonban anarhikus lelkületű emberekké alakulnak, vagy pedig halálos közönybe esnek.

Nemrégiben nagy kaszáskeresztes*) bűnper zajlott le. Vádlottjainak nagyrésze a déli Tiszavidékről került ki. Vezetőjük tipikus fővárosi álnagyság volt, éveikig hiába stréberkedő rossz

* A német horogkeresztesek mintájára megszervezett magyar fasiszta alakulat.

költő, később nevetséges akarnok-politikus. Programja a legteljesebb zagyvaságot árulta el. Szocializmus, nacionalizmus, turanizmus és kollektívizmus a legfurcsább módon keveredtek benne. De mégis eljutott az elnyomott s e közéletből teljesen kiszorított, a munkaadóknak tökéletesen kiszolgáltatott mezei munkások közé. S az anarhiába és közönybe hullott embereknek egy pillanatra felcsillant a szemük, azt hitték, hogy itt van az alkalom a tömörülésre, a kollektív mozdulatra. A szervezkedést nemsokára leleplezték s a mozgalom vezetőit bíróság elé állították. A vallomásokból kiderült, hogy kétféle ember csatlakozott e mozgalomhoz. Olyanok, kiknek az éhezés már egészen elhomályosította a tekintetét s úgy menekültek e szervezetbe, mint a szekta mámorába, s olyanok, akiknek ez a szervezkedés ürügy s alkalom volt az ősi paraszt-demokrata-szocialista mozgalom feltámasztására. Egy mesterségesen lesüllyesztett, destruált társadalmi réteg belső sebei és torzulásai nyíltak ki ezen a tárgyaláson. A mezei munkásság kilencven esztendővel ezelőtt európai színvonalon s országos, jelentőségű mondatokkal fogalmazta meg a népi kívánságokat. S kilencven esztendő múlva e mesterségesen megdermesztett osztály egy része szélhámos martaléka let. S ne feledjük, hogy a magyarság egyik legszámottevőbb társadalmi rétegéről van szó. Lesüllyesztése a soha és semmiféle úton sem pótolható nemzeti vérveszteségek közé tartozik.

A spanyol ifjúsághoz.

— Irta Romain Rolland —

Spanyol testvérek! Hallatlan harcot vívtok. Tudjátok, jól, hogy nem csak Spanyolországról van szó. Az emberiség egész jövőjéért, a szabadságért, a szociális igazságért, a szellem szent javaiért s korlátlan fejlődéséért folyik ez a harc. A sötétség valamennyi hatalma szövetkezett, hogy megállítsa a felkelő napot, hogy leigázza a szellemet s a népeket, hogy megakadályozzák előrehaladásunkat. Dicsőséges szabadságharcotok védelmezi a lét méltóságát és a nép szabadságát — lángoló példát állít más népek elé, Ti vagytok a szabadság nagy hadseregének hősiesség csapata. Köszöntelek benneteket, ti fiatal halhatatlanok!

Nem egyezem bele abba, hogy a civilizáció kényszerűen őszinteségnélküli, vagy, hogy az ember csak hazugságok árán civilizálódhat. Maga a társadalom őszinteségnélküli, ha a nép hangjának elfojtását igényli és attól a szólás alkalmát, sőt magát a lehetőségét megvonja.

Andre Gide.